

نثر فارسی

اهداف کلی فصل:

- ۱- آشنایی با سیر تحوّل و تطوّر نثر فارسی
- ۲- آشنایی با نمونه‌هایی از متون نثر فارسی
- ۳- آشنایی با برخی از نویسندگان و صاحبان انواع نثر فارسی
- ۴- توانایی بخشیدن به دانش‌آموز در شناخت و تحلیل انواع نثر فارسی

درآمدی بر نثر فارسی

همان‌طور که در سال‌های گذشته خواندیم ادبیات یکی از گونه‌های هنر است و کلمات، مصالح و موادّی هستند که نویسندگان یا شاعر با بهره‌گیری از عواطف و تخیلات خویش آن‌ها را به کار می‌گیرند و اثری ادبی و هنری می‌آفرینند.

در نثر ادبی نویسندگان تلاش می‌کند اندیشه‌ها و عواطف خویش را در قالب مناسب‌ترین و زیباترین جملات بیان کند. نثر فارسی، معرف ذوق درخشان و والای ایرانیان است که مردم آن را شایسته‌ی نگهداری می‌دانند و از خواندن و شنیدنش لذت می‌برند.

آثار نثر فارسی به شیوه‌های گوناگون دسته‌بندی و نام‌گذاری شده است. گاه بر پایه‌ی شیوه‌ی نگارش است مانند نثر ساده، فنی، مسجع و متکلف و گاه براساس دوره‌های زمانی است مانند از آغاز تا قرن ششم، از قرن ششم تا هشتم و گاه نیز براساس محتوا، تقسیم می‌شود مانند نثر تاریخی، مذهبی، داستانی، حماسی و

در این فصل شیوه‌ی مطالعه و بررسی ما براساس شیوه‌ی نگارشی خواهد بود و به همین دلیل نمونه‌هایی از نثر مرسل (قصص الانبیا) بینابین (بیهقی)، فنی (کلیله و دمنه)، مصنوع (تاریخ جهان‌گشا) و نثر معاصر (هنری، تحقیقی و تحلیلی) بررسی می‌شود.

نثر مرسل نثری است ساده و روشن با جملات کوتاه که از لغات مهجور عربی خالی است. در این نوع نثر از مترادفات استفاده نمی‌شود، توصیفات کلی و کوتاه است و بیشتر به امور بیرونی معطوف است. به نثر مرسل؛ نثر سبک خراسانی، نثر بلعمی و نثر دوره‌ی اول نیز می‌گویند. قصص الانبیا، ترجمه‌ی تاریخ طبری، ترجمه‌ی تفسیر طبری از نمونه‌های نثر مرسل است.

نثر بینابین نثر منشیان و دبیران عهد غزنوی است که در پایان دوره‌ی نثر مرسل و آغاز نثر فنی به فاصله‌ی نیم قرن ظاهر می‌شود. این نوع نثر هم سادگی و استواری نثر مرسل را دارد و هم نشانه‌هایی از آمیختگی نظم و نثر و ورود لغات عربی و آیات و احادیث نثر فنی را به همراه دارد، تاریخ بیهقی، سیاست‌نامه‌ی نظام‌الملک، قابوس‌نامه‌ی عنصرالمعالی از این جمله‌اند.

نثر فنی نثری است که می‌خواهد به شعر نزدیک شود و به این جهت هم از نظر زبان و

هم از نظر فکر و هم از نظر ویژگی‌های ادبی نمی‌توان آن را نثر دانست بلکه نثری است شعروار که دارای زبان تصویری و سرشار از آرایه‌های ادبی است. آغازگر این سبک نصرالله منشی است. در این نوع نثر از آیات و احادیث و ضرب‌المثل‌های عربی زیاد استفاده می‌شود و توصیف بر خبر برتری دارد و شعر و نثر با هم آمیخته می‌شود. کلیله و دمنه نمونه‌ای از این نوع نثر است.

نثر مصنوع و متکلف نثری است که لبریز از تکلف و کاربرد آرایه‌های ادبی است به نحوی که گاه معنا تحت تأثیر لفظ قرار می‌گیرد. تاریخ جهان‌گشای جوینی، مقامات حمیدی و حبیب‌السیر خواندمیر نمونه‌هایی از این نوع نثر هستند.

در دوره‌ی مشروطه نویسندگان از تکلف، دوری و اصل ساده‌نویسی و حفظ اصالت معنی را رعایت می‌کنند. نوشته‌های میرزا فتحعلی آخوندزاده و طالبوف و حاج‌زین‌العابدین مراغه‌ای نمونه‌ای از این نوع نثر است.